

EN SKÆV VIRKELIGHED

Statens Filmcentral

Indhold

Om filmen Side 3
Ventetiden af Vita Andersen Side 4
Om cannabis af Finn Jørgensen Side 6
Citater fra filmen Side 8
Du kan sige nej! af Poul Qvist Jørgensen Side 10
Et forebyggende arbejde
af Steen Bach og Jan B. Jørgensen Side 12
Litteratur Side 14

Om filmen

"En skæv virkelighed" portrætterer 3 unge, som i dag er midt i 20-erne. De begyndte at ryge hash i 12-13-års alderen og deres rygning blev i løbet af kort tid til et dagligt misbrug.
De tre fortæller om forskellige perioder af deres liv - helt tilbage fra 4-5-års alderen og op til i dag.
Filmen rummer ingen andre kommentarer end de unges egne beretninger.
Det er tre livshistorier, som rummer vidnesbyrd om manglende kærlighed, overskud og interesse fra forældres og andre voksnes side i en alder, hvor alle ved, at trygge accepterende voksen-relationer er livsnødvendige.

Det er ikke filmens hensigt at give tilskueren det indtryk, at de tre ville have levet et "lykkeligt liv" hvis de blot aldrig havde røget hash - "den skæve virkelighed" startede før misbruget var en realitet. Hashen er således ikke "syndebukken", men snarere et af de midler de unge kan ty til i et desperat forsøg på at flygte fra en uoverskuelig virkelighed. I andre miljøer og under andre omstændigheder kunne misbruget lige så godt have været et alkohol-, pille- eller blandingsmisbrug.
I filmen møder vi 3 personer med hver deres subjektive historie. Vi har ikke valgt tre "repræsentative" unge - et begreb vi ikke anerkender (hvem af os ville i øvrigt gerne have den etiket påklistret!)
Det er vort håb, at vi via dette gruppeportræt kan medvirke til en nuanceret debat omkring misbrug og dets baggrund og samtidig opprioritere debatten omkring det forebyggende arbejde.

Jimmy Andreasen og Iben Niegaard
(filminstruktører)
Birte Norgreen og Kurt Olsen
(socionomer)

Denne pjece rummer bidrag af forfatteren Vita Andersen, politikeren Poul Qvist Jørgensen, overlægen Finn Jørgensen samt socialarbejderen Steen Bach og centerlederen Jan B. Jørgensen. Alle har de set filmen og skriver om de tanker, den satte igang hos dem. De er således ikke blevet bedt om at anmelde filmen, men om at uddybe denne ud fra deres personlige synsvinkel.

Ventetiden
Af Vita Andersen

De børn - Lea, Lars og Bjarne har været - er stadig i deres ansigter i filmen "En skæv virkelighed" og samtidig virker de mere erfarne end deres år.
Deres barndom en meningsløs ensom ventetid. Som fortsætter og fortsætter Ventetiden og længslen.
Evnen til at holde af andre bliver grundlagt i barndommen. Forældre burde opføre sig, så de var værd at elske for deres børn. Men forældre, der selv strides med livet, bruger kræfterne til bare at overleve. Og tror måske at et barn giver livsindhold. Men et barn tager og giver. Hvis der ikke er noget til barnet, kommer det ikke til at give, men bliver til en irritation. Kan ende i et udmattende slagsmål.
Måske disse tre kunne reddes, hvis nu nogen tog fat i dem med kærlighed og holdt dem fast i, at de var noget værd og kunne og skulle noget. Noget der gav liv og mening.
Måske har Lea, Lars og Bjarne oplevet det samme som barnet Anna i bogen "Hva' for en hånd vil du ha'". Hun bruger alle sine kræfter på at klare livet og ikke gå i stykker i ensomhed. Hendes utryghed fylder så meget, at hun ikke er i stand til at koncentrere sig i skolen. Heller ingen holder hende fast i kærlighed og troen på, at hun kan.
Lea, Lars og Bjarne har mange idéer og tanker. Men alle kræfterne går til at tænke på og beslutte alt det, de vil gøre. Så det forsvinder og ingenting bliver til noget. Evnen til at ville, tro på sig selv og holde fast i det, er blevet frataget dem. Og hvad med de børn de får?

Fra romanen
"Hva' for en hånd vil du ha'"
af Vita Andersen, Gyldendal 1987:

Hun havde prøvet. Ordene kunne ikke gå ind i hovedet og lave billeder, hun kunne huske. Kunne hun gøre for det? Der var også altid noget der var forkert, noget der sad og gnavede. Det havde ikke været mere rigtigt da moren var hjemme. Hun kunne aldrig finde det rigtige tidspunkt at læse på.

Men hvis hun skiftede fra historiebogen til et blad eller et katalog. Så kunne hun godt huske. Daells Varehus kataloget det elskede hun. Hun kunne se tingen så tydeligt. Hun kunne huske priserne længe efter hun havde lagt det væk. 9,85, 19,50, 17,50. Hun kunne godt lide at sige tallene.

Det var også Daells Varehus kataloget hun havde læst i, da faren kom og vækkede hende.

- Er du flittig, sagde han.

- Ja, men jeg er syg. Jeg hoster...

Hun havde ikke fået lov til at blive hjemme.

Hun havde ellers brugt tryllestenen.

Under morgensangen sang hun inde i sit hoved på den samme melodi som "I Østen stiger solen op".

Jeg hader det. Jeg hader det. Bevægede læberne som hun sang rigtigt. Dansklærerinden smilede opmuntrende til hende fordi hun sang så meget med. Hun smilede tilbage.

Hun måtte læse i det store spisefrikvarter og også regne.

Jo tættere hun var på en time jo mere nervøs blev hun og jo bedre kunne hun huske.

Når regnehæfterne blev samlet sammen, turde hun ikke igen bruge den med: Jeg har glemt det hjemme. En gang var hun blevet sendt hjem og hente det. Hun ville få balladen, når opgaverne var rettede. Der skete nok et eller andet inden den dag.

Om cannabis
Af Finn Jørgensen

Siden midten af 1960'erne har cannabis (hash) været et af de mest brugte rusmidler blandt unge. Selv om hampeplanten kan dyrkes og dyrkes i Danmark, stammer langt de fleste cannabispræparater fra udlandet, hovedsageligt fra Nordafrika og Libanon. De præparater, der findes på markedet, er koncentrerede præparater. Cannabis indtages så godt som udelukkende ved rygning. Da cannabispræparaterne ikke sælges legalt, er markedet ukontrolleret. Dette er efter min mening en af forklaringerne på, at unge d.v.s. 12-13 årige så let kan komme i forbindelse med cannabispræparaterne. Prisen på produkterne har hele tiden været lav sammenlignet med alkohol, cigaretter og andre rusmidler. De koncentrerede cannabispræparater har ret udtalte legemlige virkninger, som regel ser man en betydelig pulsøgelse, der kan optræde bleghed, sved og kvalme. Disse symptomer kan være ledsaget af betydelig angst. Man bliver tør i munden og appetitten øges. Pupillerne udvides og det hvide i øjnene kan blive rødt. Selv om cannabispræparaterne har ret udtalte legemlige ledsagesymptomer, kan der godt gå lang tid før forældre og andre bemærker, at unge er begyndt at ryge cannabispræparater. Der er ikke beskrevet dødsfald eller egentlige sygdomme i tilslutning til indtagelsen af cannabis. Cannabis indtages for den psykiske virkning. Denne varierer ret meget fra person til person og er således ikke alene afhængig af cannabispræparaterne men også af personens psyke samt af, under hvilke omstændigheder man ryger.

Cannabis har langt overvejende en dæmpende, d.v.s. en sløvende virkning på den menneskelige hjerne. Den påvirker hukommelsesfunktionen, således at man har noget sværere ved at huske og indlære. Personer, som daglig ryger cannabis, vil hyppigt virke trætte og uoplagte. For skoleelever vil det klart gå ud over deres præstationer i skolen. For de fleste vil virkningen i begyndelsen opleves som behagelig, man føler sig afslappet, tilsyneladende i bedre kontakt med omgivelserne. Problemerne træder i baggrunden.

Selv om cannabispræparaterne ikke har en egentlig hallucinogen virkning, kan der under rygningen indtræde symptomer, der i mangt og meget minder om det, man kender fra indtagelse af LSD. Omgivelserne kan opleves på en ny måde, farverne kan ses ændrede og meget skarpe, tidssansen påvirkes, ligesom der kan komme ændringer i den måde, man oplever sin krop på. Jeg nævnte, at man allerede ved den første indtagelse kan blive angst og rastløs, disse symptomer tiltager ved længerevarende forbrug. Det er ikke usædvanligt, at de, som ryger, bliver selvhenførende, de mener, at folk ser på dem og snakker om dem og specielt andre mennesker kan se, at de er påvirket af cannabis. Egentlige sindssygdomme må siges at være sjældne og optræder hovedsageligt hos personer, som i forvejen frembyder symptomer på psykiske lidelser.
Samtidig indtagelse af alkohol vil som regel forstærke cannabispræparaternes virkning.
Siden midten af 1960'erne har en stor del af danske unge prøvet cannabispræparater. Hovedparten af disse er holdt op igen, som regel efter et kortvarigt forbrug. Det må således siges at være sjældent, at man kommer ind i et kronisk forbrug. Et kronisk forbrug hænger som regel sammen med, at der udvikles en betydelig psykologisk afhængighed af cannabispræparaterne. Afhængigheden viser sig ved, at man meget nødigt vil undvære cannabispræparaterne og gør en hel del for at få fat på dem samt ved, at man dagligt ryger dem, nogle gange i stigende doser.

Den psykologiske afhængighed optræder hovedsagelig hos mennesker, som har et eller flere psykiske problemer. Disse problemer vil som regel hænge sammen med belastninger i barndommen. Disse belastninger kan bestå i konflikter i barndomshjemmet, forældrenes misbrug, sexuelle overgreb og lignende. En egentlig afhængighed af cannabispræparater vil som regel kræve psykologisk og lægelig behandling, ikke nødvendigvis under indlæggelse. Til trods for hvad der bliver sagt og skrevet, er det ikke reglen, at personer, som ryger cannabis går videre til de såkaldte hårde stoffer. De, som gør det, vil som regel være personer med udtalte psykologiske og sociale problemer og som færdes i ganske bestemte miljøer. Det forhold, at cannabis skal kombineres med misbruget af andre stoffer, frembærer betydningen af, at man ikke udelukkende fokuserer på cannabis, men gør opmærksom på, at der i dagens Danmark er mange måder, man kan blive skæv på, mange måder man kan komme bort fra sine problemer på. Det er derfor vigtigt at beskæftige sig med de personlige og samfundsmæssige problemer, som ligger bag ved at brugen af rusmidler blandt unge er steget gennem de sidste 25 år. Kun gennem sådan en bred samfundsmæssig indsats kan man standse det tiltagende misbrug og hjælpe den enkelte misbruger.

"Da jeg var 15-16 år gammel, fik jeg en idé om, at jeg godt kunne tænke mig at blive pilot, men efterhånden, så tror jeg nok de idéer, de er blevet røget væk. Man har mistet lidt af selvtilliden - så det, det tænker jeg ikke så meget på mere."

LARS, 21 år

"Imens jeg var pusher, havde jeg en masse venner, fordi de vidste under alle omstændigheder, så røg jeg en pibe på dem eller også så fik de noget af mig, så de selv kunne ryge og på den måde så var det faktisk købte venner. Det var faktisk meget ubehageligt når man så ikke havde noget en enkelt dag, så var det ikke..., så var det ikke de venner, der kom over og spurgte, om jeg skulle være med til at ryge."

BJARNE, 27 år

"Så fik jeg en veninde derhjemme - hende har jeg haft allerede fra jeg var 7 år. Der mødte vi hinanden første gang nede ved gyngerne kan jeg huske. Hun havde en gul kjole på og vi begyndte at lege sammen og så gik der nogle år og så begyndte vi på det der med at bilde hinanden ind, at vi havde røget hash.

Hun havde en storebror som røg meget hash og sådan noget. Vi var vildt imponerede over ham og synes, det var spændende. Alle hans venner var sådan nogle sjove fætre og sådan noget, ikke - så vi gik og bildte hinanden ind, at dér, hvor vi hver især boede, fik vi røget os nogle fede. Det var meget sjovt og vi havde været så skæve og det var enormt spændende alt det her - men vi havde faktisk ikke røget nogen af os..."

LEA, 25 år

Du kan sige nej!
Af Poul Qvist Jørgensen

Siden anden halvdel af 1960'erne er hash blevet et stadig mere udbredt rusmiddel. Samtidig er det blevet lettere og lettere at skaffe sig hashen. Utallige forsøg er gjort for at finde ud af, hvor meget hash, der bruges. Og hvem der bruger den. Mens der stadig er megen usikkerhed om det første spørgsmål, er billedet lidt mere klart for det sidstes vedkommende. Herom handler "En skæv virkelighed."

I skrivende stund - oktober 1988 - er priserne for hash på vej ned for første gang, siden hashen blev kendt i bredere kredse. Det betyder, at markedet er overmættet. Men vi ved ikke helt sikkert, hvor meget hash der er ude på gaden.
Vi ved, at mængden af beslaglagt hash er eksploderet. Ifølge politiets egne tal blev der i 1987 beslaglagt tre gange mere end året før. I 1986 havnede 472 kg hash på politiets hylder, i 1987 ikke mindre end 1235 kg. Og der er i de første ni måneder af 1988 beslaglagt 567 kg hash. Og politiet regner med, at tallet ryger op på det samme som for 1987,- mindst.
Den beslaglagte mængde repræsenterer efter en gammel tommelfingerregel ti pct. af den samlede indførte eller fremstillede mængde.
Hvis vi deler denne mængde op på rygeklumper, kan man regne med, at det svarer til et jævnligt forbrug hos over 200.000 danskere.
Navnlig er det rimeligt at antage, at det er de unge, der bruger hash - ca. 20 pct. i de store bysamfund og små 10 pct. på landet. Så mange brugere gør det rimeligt at tage debatten om, hvorvidt det er forsvarligt for retsbevidstheden at gøre så mange til kriminelle.
Men det er nok vigtigere at diskutere, hvad det er, der går galt og hvorfor. Man kan nemlig ikke bare antage, at hashrygning automatisk fører til misbrug af hårde stoffer. Selv om alle alkoholikere er begyndt med modermælk, betyder det ikke, at modermælk fører til alkoholisme. Det samme gælder for hash. Vi ved, at folk fra socialt, økonomisk, psykologisk og boligmæssigt stabile forhold har lettere ved at administrere forbruget af hash. De sociale skel er også tydelige, når det gælder stofmisbrug.

Filmen "En skæv virkelighed" viser tydeligt, at risikoen for at komme galt afsted socialt og psykisk er nærværende og truende, især når ballasten iøvrigt ikke er til stede. Udsagnene fra de tre hovedpersoner i filmen dokumenterer det med en helt ubehagelig tydelighed; men heller ikke selvom ballasten er i orden kan man være sikker på at undgå skader og ubehagelige følgevirkninger.
Personligt har jeg ikke tiltro til, at vi kan undgå hverken såkaldte bløde stoffer eller de hårde. Der skal en kæmpemæssig indsats til fra især politi og toldvæsen - en indsats, som formentlig ikke vil stå mål med resultaterne målt i kilo beslaglagt hash. For øvrigt vil en forstærket indsats alt andet lige føre til, at det bliver dyrere at skaffe sig stoffer.
Dermed vil stofmisbrugernes miljø blive endnu mere kriminaliseret. Det synes altså ikke at være en farbar vej.

Men hvad så? Noget må vi da kunne stille op!
Oplysning er én af de vigtigste faktorer - men den kan ikke stå alene. Vi har faktisk i mange år forsøgt at oplyse/undervise os ud af problemet. Ganske vist kan man ikke måle nogle resultater af indsatsen, men mon ikke man kan tillade sig at påstå, at det ville være gået meget værre, hvis ikke der op gennem årene var sket en ret intensiv påvirkning/undervisning?
Netop tilstedeværelsen af de mange hashbrugere i Danmark, som ikke er røget ud på det sociale skråplan, kan let komme til at virke modsat. Det er trods alt godt, at der findes så mange, der kan administrere deres hashforbrug. Men det kan ikke bruges til at påstå, at dét, der bliver sagt i skoletimerne, ikke rigtig er til at stole på.
Situationen er også anderledes, når der er tale om de hårde stoffer - dér er det lettere at referere til eksempler som levende beviser.
Eksemplerne i "En skæv virkelighed" synes jeg klart viser, at der bør advares mod hashbrug, og at debatten om en liberalisering bør forstumme.
Den store kunst er at lære os selv og naturligvis især de unge, at du kan sige nej (tak) - at man kan lære at vælge fra. Indtil nu er der dog ingen, der kan give en pædagogisk, psykologisk eller politisk nem løsning. I hvert fald inden for de demokratiske rammer, som langt de fleste ønsker at bevare.

Et forebyggende arbejde
Af Steen Bach & Jan B. Jørgensen

I vort daglige arbejde som oplysnings- og forebyggelseskonsulenter ved Ribe amts Ungdomscenter er vi i kontakt med en del mennesker, ca. 8300 i 1987. De fleste af disse børn, unge og voksne har heldigvis en god og solid baggrund, som gør dem i stand til at komme igennem livet med skindet på næsen, dette på trods af manges eksperimenterende brug af såvel legale som illegale rusmidler, men alligevel må vi ikke undlade at arbejde med denne meget brede gruppe, for at undgå at flere og flere falder igennem.

I forebyggelsesafdelingen ved Ribe amts ungdomscenter arbejder vi mest med de grundliggende ting der gør, at nogle *ikke* kan klare at eksperimentere med de forskellige stoffer, og her er vi ikke i tvivl om, at netop de mest basale ting som kærlighed, tryghed og nærhed spiller den største og altafgørende rolle.
Hvis vi kigger tilbage på den gruppe, vi i centret har i behandling, vil jeg skyde på, at ca. 98% af "eleverne" vil kunne fortælle historier noget lig de tre livsforløb i filmen:
- brudte familieforhold, - dårligt fungerende familierelationer, - dårlige skolekundskaber, - fortumlet og forvirret ungdom, - seksuelt misbrug, - seksuel forvirring, - ingen uddannelse, - ingen arbejde, - ingen selvagtelse, - ude af stand til at løse problemer.
Kort sagt tror vi, at vi kan og skal forebygge misbrug ved at tage fat i disse grundliggende faktorer, noget som vi vil påstå, at man har været klar over i mange år, men ikke rigtig har magtet at få taget hånd om. Hvad enten dette skyldes politisk uvilje, faglig udygtighed, manglende ressourcer, manglende enighed eller hvad - så er det efter vores bedste overbevisning den eneste vej.

I de seneste år er der da også kommet mere og mere materiale, film, bøger, lysbilleder, udstillinger m.v., som arbejder netop med vores livssituation, og ikke så meget med stoffakta om diverse rusmidler.
Lad os her pege på en udstilling fra Randers Ungdomscenter ved navn "Ung i dag", som i snart noget tid har sust rundt i landet, opgavehæftet "Kender du dig selv", fra Ribe amts Ungdomscenter, de fire triggerfilm fra Alkohol & Narkotikarådet o.m.m., her tages der netop fat om de unges livssituation og ungdomsmiljøer.
Dog er det langt fra alle, som synes det er så vigtigt, og ikke få gange har lærere sagt til os: "Hvad har det med stofmisbrug at gøre?", og vi har været ude for folk som mener, at det bedste vil være at køre en god gang skrækpropaganda, hvilket man som bekendt videnskabeligt har bevist, ikke har en ret lang tidseffekt, hvis den overhovedet har nogen. Det er vores håb, at en film som denne kan få øjnene op for, hvor vigtig og altafgørende netop denne indfaldsvinkel er.
Temaer som de førnævnte er nogle af de virkelig svære emner at arbejde med, da vi her støder ind i et område, vi normalt *ikke* snakker om, vi arbejder her med en masse tabuemner, som vil kræve:
- god tid, - tryghed (kendskab til hinanden), - tillid, - åbenhed.
Denne er sjældent til stede i f.eks. en klassesituation, på en arbejdsplads eller lignende. Derfor er det vigtigt at bygge noget sådant op ved at forberede sig grundigt, give sig god tid og lave forløb som gør, at man måske til sidst kan få en tryg og tillidsopbyggende situation, hvor der kan arbejdes med "de varme kartofler".

Ikke sjældent er der efter endt undervisning, foredrag eller lignende kommet unge, som ønsker hjælp til at få løst sådanne helt basale problemer, som de ikke selv kan klare. Her må vi så igen give os god tid til at lytte, tage det alvorligt og undersøge de eksisterende hjælpemuligheder, give råd og vejledning. For netop i denne situation, hvor barnet/den unge "blotter" sig, har de ikke brug for endnu et nederlag af slagsen:
- "jeg har ikke tid"
- "snak lige med en anden"
- "det er ikke mit bord"
- "er det nu så alvorligt",
hverken fra forældre, venner, lærere, behandlere eller andre.
Også i behandlingsarbejdet, hvor vi har med personer at gøre; som har lidt så mange nederlag og skuffelser, at de nu flygter ved at dope sig med forskellige former for rusmidler, er det en vigtig indfaldsvinkel, hvis man arbejder ud fra at ville bygge personens selvværd, selvtillid og agtelse op igen. Vi tror, at man kan komme langt ved hjælp af små succeser, hvor personen selv tager skridtene.

Litteratur

"Fyre, flippe - fungere?"
en pjece om hash af Jogvan Petersen.

"Skæv på fællesskab?"
en debatbog om hash redigeret af Peter Ege og Jens Emil Nielsen med bidrag af Mads Baastrup, Erik Valeur Simonsen, Tine Bryld, Leo Bresson, Ebbe Kløvedal Reich, Eske Holm og Keld Pries Nielsen.

Begge pjecer er udgivet af Alkohol & Narkotikarådet, Hovedvagtsgade 6, 4. sal, 1103 Kbh. K - 01 13 44 00. De kan indkøbes gennem boghandelen eller gennem Direktoratet for Statens Indkøb, Bredgade 20, 1260 Kbh. K.

"Hash"
en kort pjece med oplysninger om hash, virkninger og misbrug af Eigil Holm. Til pjecen hører en lærervejledning.

"Cannabis - en kort oversigt"
Peter Schiöler sammenfatter resultaterne af cannabis - forskningen de sidste 10 år. Kan benyttes som baggrundsviden af undervisere og oplysere.

"Hash" og "Cannabis" er udgivet i 1981 af Komiteen for Sundhedsoplysning, Strandboulevarden 33, 2100 Kbh. Ø, tlf. 01 26 54 00.

"Stoffer, Stofmisbrug og Aids"
Undervisningsmateriale af Peter Ege med hovedvægt på hvorfor nogle bliver stofmisbrugere.
Udgivet af P. Haase og Søns forlag, 1988.

"Cannabis och Medicinska Skador: En Nordisk Värdering"
Kort sammanfattning - NAD publikation nr. 9 - 1984 Helsingfors.

En skæv virkelighed
30 minutter, 16 mm farve, Danmark, 1988.

Manuskript, instruktion, klip:
Jimmy Andreasen og Iben Niegaard.

Fotografering:
Jimmy Andreasen.

Interview:
Iben Niegaard.

Tonemester:
Henrik Jørgensen, Per Mannstaedt og Iben Niegaard.

Mix:
Henrik Jørgensen.

Konsulenter:
Kurt Olsen og Birte Norgreen.

Filmkonsulent:
Svend Abrahamsen.

Musik:
Gruppen "FLATUS".

Medvirkende:
Lars Holmberg, Lea Gerving og Bjarne Tinggaard.
Tak til medlemmer og medarbejdere i "Projekt Nord" - Nivå.

Produceret af IN film aps for Statens Filmcentral med støtte fra Sygekassernes Helsefond og Egmont H. Petersens Fond.

Copyright:
IN film aps 1988.

Denne pjece er udgivet af Statens Filmcentral med støtte fra Alkohol & Narkotikarådet.

Henvendelse til SFC på Hovedkontoret, Vestergade 27, 1456 København K, tlf. 01 13 26 86 eller Jyllandskontoret, Lundingsgade 33, 8000 Århus C, tlf. 06 13 28 00.

Forside & layout: Thomas Olivarius.

